

Slotmoment

Grondrechtenboom

Meetjesland

Grondrechtenboom Meetjesland 2008 -2012
Slotmoment 21 juni 2012
Maldegem – Oud St.-Jozef

Maatschappelijke dienstverlening is het laatste vangnet dat mensen uit de armoede houdt of hen helpt eruit te geraken. Toch ervaren maatschappelijk kwetsbare groepen een gebrekkige toegang tot het recht op maatschappelijke dienstverlening. In de 13 Meetjeslandse gemeenten loopt van 2008-2012 een beleidsparticipatieproces dat inspeelt op deze problematiek: Grondrechtenboom Meetjesland.

In deze bundel vind je het programma van de dag, de deelnemerslijst en zes artikels waarin het verhaal van het project wordt beschreven. In het eerste artikel *Dialogoog en Netwerken* focussen we op de aanleiding, de methodische aanpak, de inbedding binnen een breed regionaal netwerk en de werving via de doelgroepenmatrix. Aan de hand van deze 4 bepalende factoren beschrijven we dit beleidsparticipatieproces.

In *Recht op maatschappelijke dienstverlening* beschrijven we het regelgevend kader. In wetten en decreten wordt dit recht omschreven en bepaald welke problemen maatschappelijk kwetsbare groepen ondervinden bij de realisatie van dit recht.

Vervolgens gaan we dieper in op drie thema's waar in dialoog is toegewerkt naar concrete oplossingen

In *Aanvullende steun* beschrijven we het pleidooi van de maatschappelijk kwetsbare groepen voor meer transparantie en meer harmonisering en de wijze waarop hier door de OCMW's is op ingespeeld.

In *Gezondheid* focussen we op een aantal good practices. We gaan na hoe een OCMW meer preventief kan werken rond gezondheid binnen het kader van hun opdracht. Dit vanuit de noden en wensen geformuleerd door de maatschappelijk kwetsbare groepen.

In *Vrijetijdsparticipatie* beschrijven we de praktijk in drie Meetjeslandse gemeenten, gestart binnen het kader van Grondrechtenboom Meetjesland. Projecten die inspelen op de vraag van maatschappelijk kwetsbare groepen voor een toegankelijker en betaalbaar vrijetijdsaanbod.

We ronden af met zeven beleidsvoorstellen die zich baseren op het traject dat is doorlopen de voorbije vier jaar en die we graag meegeven aan de lokale politieke partijen en de toekomstige bestuursploegen, ter inspiratie voor het kiesprogramma voor de lokale verkiezingen van 14 oktober 2012 en het bestuursakkoord 2013-2018.

13.00u	Onthaal
13.15u	Welkom
13.20u	Situering – Linda Turpyn (OCMW Sint-Laureins)
13.30u	Salongesprekken
13.30u	Salongesprek Beleidsparticipatie met Marleen Van den Bussche (voorzitter OCMW Maldegem) Caroline Dobbelaere (OCMW Evergem) Euphrasie Verslycken (Kerngroep Grondrechtenboom Meetjesland) Caroline Balliau (Samenlevingsopbouw Oost-Vlaanderen)
14.00u	Salongesprek Vrijetijds participatie met Marleen Van den Bussche (voorzitter OCMW Maldegem) Lien Vermeulen (OCMW Evergem) Christine Snoeck (Kerngroep Grondrechtenboom Meetjesland) Miriam De Pauw (Kerngroep Grondrechtenboom Meetjesland) Kristien Sestig (Fonds Vrijetijds participatie)
14.30u	Salongesprek Gezondheid Gilbert Hautekeete (voorzitter OCMW Nevele) Lieve De Wannemacker (OCMW Sint-Laureins) Tony Rosseel (Kerngroep Grondrechtenboom Meetjesland) Greta Wytinck (Kerngroep Grondrechtenboom Meetjesland) Gerard Hautekeur (Samenlevingsopbouw Vlaanderen)
15.00u	Salongesprek Aanvullende steun Danny Smessaert (voorzitter OCMW Eeklo) Mieke T'Jampens (OCMW Lovendegem) Anita Goethals (Kerngroep Grondrechtenboom Meetjesland) Miriam De Pauw (Kerngroep Grondrechtenboom Meetjesland) Roel Verlinden (VVSG)
15.30u	Salongesprek Blik naar de toekomst Lien De Bruycker (Wijkcentrum De Kring) Karin Van Maldergem (CAW Visserij) Leila Vandamme (Samenlevingsopbouw Oost-Vlaanderen)
16.00u	Beleidsvoorstellen
16.30u	Receptie

Maatschappelijke dienstverlening is het laatste vangnet dat mensen uit de armoede houdt of hen helpt eruit te geraken. Toch ervaren maatschappelijk kwetsbare groepen een gebrekkige toegang tot het recht op maatschappelijke dienstverlening. In de 13 Meetjeslandse gemeenten loopt van 2008 tot 2012 een beleidsparticipatieproces dat inspeelt op deze problematiek.

In de provinciale doelgroepenbevraging 2006-2007 schoven de doelgroepen maatschappelijke dienstverlening naar voor als prioriteit, wat de aanleiding vormde voor een gefaseerd en methodisch beleidsparticipatieproces. In 2008-2009 ligt de nadruk op de dialoog en het formuleren van beleidsvoorstellen. Van 2010-2012 wordt gefocust op het realiseren van verbeteracties.

Aanleiding

Uit de provinciale doelgroepenbevraging Grondrechtenboom 2006 – 2007¹ blijkt dat maatschappelijke dienstverlening één van de prioriteiten is van maatschappelijk kwetsbare groepen. Als antwoord hierop engageren de Meetjeslandse OCMW's, verenigd in de Welzijnsband, zich om hierover verder in dialoog te gaan.

Dit engagement vormt de aanleiding om een regionale dialoog op te zetten met maatschappelijk kwetsbare groepen en OCMW's in het Meetjesland over de toegang en het aanbod van maatschappelijke dienstverlening. Deze regionale dialoog draagt bij aan de betrokkenheid van maatschappelijk kwetsbare groepen bij het lokale beleid op het gebied van maatschappelijke dienstverlening.

Met dit engagement zijn de OCMW's het aankomende OCMW-decreet voor, waarbij participatie van de doelgroep gestimuleerd wordt. Het decreet lokaal sociaal beleid vormt een belangrijke sokkel dat overleg en samenwerking stimuleert tussen OCMW, gemeente, derde actoren en de doelgroep.

De globale doelen van Grondrechtenboom Meetjesland zijn het beter gekend en bekend maken van de problematiek van maatschappelijk kwetsbare groepen, het nemen van maatregelen en initiatieven die participatie van maatschappelijk kwetsbare groepen mogelijk maakt en meer impact van maatschappelijk kwetsbare groepen op het beleid met betrekking tot maatschappelijke dienstverlening.

Gefaseerde en methodische aanpak

De vertrekbasis voor het proces vormen de signalen en voorstellen over maatschappelijke dienstverlening die zijn verzameld tijdens de Oost-Vlaamse doelgroepenbevraging Grondrechtenboom 2006-2007. In een eerste fase gaan 120 mensen uit 15 groepen in dialoog over het thema. Zij delen ervaringen aan de hand van een variatie op de open space methodiek, waarbij een laagdrempelige aanpak centraal staat. Vanuit die persoonlijke ervaringen formuleren maatschappelijk kwetsbare groepen besluiten en geven zij hun prioriteiten op waarrond ze voorstellen willen ontwikkelen. Deze prioritaire thema's zijn wonen, inkomen, informatie en aanbod, gezondheid, cultuur en participatie.

¹ Van oktober 2006 tot en met mei 2007 kwamen in Oost-Vlaanderen 862 mensen bijeen in 87 groepen. Zij gaven hun mening over de toegang tot de sociale grondrechten. Samenlevingsopbouw Oost-Vlaanderen en Gent realiseerden dit in een breed netwerk van maatschappelijk kwetsbare groepen, het middenveld en het beleid. Grondrechtenboom, dialoog en netwerken over 10 sociale grondrechten, leverde aanbevelingen op voor een sterk participatief sociaal beleid en inspiratie om op dit spoor door te gaan

Vervolgens informeert (bezoeken, sprekers ...) een delegatie uit deze ruime groep zich over deze prioriteiten en formuleert binnen zes doelen en 20 concrete beleidsvoorstellen. Tijdens een nieuwe ronde van een 15-tal bijeenkomsten bespreken en bekrachtigen 120 mensen de beleidsvoorstellen.

In de kader op de volgende pagina, vind je de opsomming van 20 beleidsvoorstellen die voortvloeien uit het dialoogproces met maatschappelijk kwetsbare groepen, opgedeeld in zes grote doelen. De volledige beschrijving vind je in: *Grondrechtenboom Meetjesland, Maatschappelijke dienstverlening, 20 beleidsvoorstellen voor een kwaliteitsvol en ruim aanbod van maatschappelijke dienstverlening, december 2008*.

De beleidsvoorstellen worden voorgesteld en besproken op diverse fora met OCMW-mandatarissen en –medewerkers: OCMW-raden, werkgroepen ... Een belangrijk moment is de toelichting aan alle OCMW-raadsleden van het Meetjesland door een doelgroepdelegatie.

Op 24 april 2009 komen de Meetjeslandse OCMW's, de 120 betrokken doelgroepleden en andere betrokken samen. Het is de bedoeling om tegen dan duidelijkheid te hebben over welke punten de OCMW's gaan aanpakken, op korte en lange termijn, in een lokaal of regionaal verhaal en op welke manier de doelgroep hierin wordt betrokken. Dat is de start van een vervolgtraject waar er wordt gewerkt aan concrete realisaties. Deze regionale dialoogdag vindt nog drie keer plaats op 24 juni 2010, 18 oktober 2011 en 21 juni 2012. Het moment om terug te koppelen en plannen te maken voor het komende werkjaar.

Uit deze beleidsvoorstellen werden 4 prioriteiten naar voor geschoven: gezondheid, vrijetijdsparticipatie, aanvullende steun en proactieve dienstverlening. De realisatie van een oplossingsgerichte werking rond proactieve dienstverlening wordt bekeken in het 'Lokaal proactief kader'.

Het is even zoeken geweest hoe er binnen het samenwerkingsverband van 13 OCMW's een oplossingsgerichte werking kon worden opgebouwd. Een strategie waarbinnen alle 13 OCMW's werden meegenomen bleek niet haalbaar. Op de dialoogdag van juni 2010 werd aan de 13 OCMW's een concreet voorstel gedaan om op minstens één van de drie sporen lokaal verbeteracties te realiseren, ondersteund en opgevolgd binnen het regionaal samenwerkingsverband.

Voor het eerste spoor ligt de focus op het wegwerken van drempels die mensen ervaren bij het bestaande cultuur, sport en vrijetijdsaanbod. De bedoeling is om concrete oplossingen uit te werken in een aantal pilootgemeenten. Demos vzw ondersteunt dit traject

Aanvullende steun is het tweede spoor. We brengen de aanvullende steun van de 13 OCMW's in kaart en focussen op visie-vorming rond dit thema. Dat gebeurt op basis van de budgetstandaard, ontwikkeld door KHKempen en het Centrum sociaal beleid – Universiteit Antwerpen. Zij volgden de realisatie van dit spoor mee op.

Voor gezondheid staat preventie centraal. In dit kader brengen we een intervisiegroep samen die bestaat uit een afvaardiging van verschillende OCMW's, doelgroep en LOGO gezond +. In deze intervisiegroep wordt nagegaan welke acties maatschappelijk werkers tijdens hun begeleiding kunnen nemen om preventiever rond gezondheid te werken.

Het OCMW levert een bijdrage aan de realisatie van het grondrecht wonen.

- 1: Elk OCMW sluit zich aan bij een sociaal verhuurkantoor en het SVK-aanbod wordt verder uitgebreid.
- 2: Elk OCMW beschikt over tenminste één doorgangswoning. Een samenwerkingsverband tussen verschillende gemeenten verhoogt de beschikbaarheid en verlaagt het kostenplaatje.
- 3: Elk OCMW past de regeling voor het uitbetalen van de huurwaarborg toe en de huurtoelage vormt een vast onderdeel van de aanvullende steun.
- 4: Elk OCMW garandeert een aanbod van huurbegeleiding en ondersteuning voor maatschappelijk kwetsbare groepen.

Het OCMW levert een bijdrage aan de realisatie van het recht op inkomen.

- 5: Samen met de maatschappelijk kwetsbare groepen en diverse actoren pleiten de OCMW's mee voor een leefloon dat boven de Europese armoedegrens ligt.
- 6: De aanvullende steun van de OCMW's harmoniseren en transparanter maken. Dit kader biedt een houvast voor hulpverleners en hulpvragers bij het bepalen van de hoogte van de aanvullende financiële steun, maar voorziet tegelijkertijd de mogelijkheid om in te spelen op de individuele omstandigheden van de cliënt.
- 7: Bij elke intake en op periodieke basis, via het persoonlijk profiel van de cliënt, de rechtenverkenner doorzoeken en de rechtenverkenner beter bekend maken bij organisaties en maatschappelijk kwetsbare groepen.
- 8: Ondersteunen van zelfinitiatieven die de koopkracht van maatschappelijk kwetsbare groepen vergroten.

Het OCMW realiseert een proactieve dienstverlening.

- 9: Op basis van de beschikbare informatie bieden OCMW's spontaan de maatschappelijke dienstverlening aan waarop een burger recht heeft.
- 10: Prioriteit geven aan het OMNIO-statuuut, de Vlaamse huursubsidie en de sociale maximumprijs gas en elektriciteit.
- 11: De OCMW's gaan actief op zoek naar mensen die recht hebben op maatschappelijke dienstverlening binnen het kader van een zorgnetwerk.
- 12: Inschakelen van ervaringsdeskundigen.
- 13: 'Tot uw dienst' als voorbeeld van dialoog over informatie en aanbod.

Het OCMW levert een bijdrage aan de realisatie van het grondrecht gezondheid.

- 14: De mogelijkheid wordt onderzocht om een wijkgezondheidscentrum op te starten.
- 15: De OCMW's motiveren de lokale artsen om de derdebetalersregeling toe te passen en maken hen bewust rond de armoedeproblematiek.
- 16: Algemene invoering van de farmaceutische kaart.
- 17: De OCMW's engageren zich er toe om duidelijke informatie te geven over gezondheidsmaatregelen en vormen rond gezondheidszorg op te zetten en/of te ondersteunen.

Het OCMW levert een bijdrage aan de realisatie van het grondrecht cultuur, sport en vrije tijd.

- 18: Een Meetjeslandse vrijetijdspas ontwikkelen en implementeren: een combinatie van lage tarieven en een laagdrempelig aanbod als toeleiding.
- 19: De OCMW's leveren een inspanning om de digitale kloof te dichten.

Het OCMW neemt initiatieven om de betrokkenheid en de inspraak van de doelgroepen te verhogen.

- 20: In de schoot van de Welzijnsband de randvoorwaarden realiseren voor een structurele dialoog met maatschappelijk kwetsbare groepen.

Kerngroepen en doelgroepenmatrix

Het betrekken van de doelgroep binnen een regionaal project is een evenwichtsoefening tussen betrokkenheid van een brede groep en de actieve deelname van een kleinere groep mensen. Het betrekken van een brede groep op regionaal niveau garandeert draagvlak, diversiteit en een laagdrempelige instapmogelijkheid. De actieve deelname van een kleinere kerngroep garandeert nauwe en rechtstreekse betrokkenheid van de doelgroep bij het project.

Om de brede groep te betrekken is er in de loop van het project vier keer gewerkt met de doelgroepenmatrix. Aan de hand van een doelgroepenmatrix werden een 15-tal maatschappelijk kwetsbare groepen zoals (OCMW- en CAW cliënten, bewonersgroepen, armenverenigingen, ouderen, maatschappelijk kwetsbare jongeren en nieuwkomers) bevroegd. Op vier regionale dialoogdagen werd er teruggekoppeld, geïnformeerd over de stand van zaken en de dialoog verder gezet. Daarnaast werden er twee regionale activiteiten georganiseerd voor de brede doelgroepenmatrix.

De kerngroep, geworven uit de brede groep volgt het project tijdens de maandelijkse bijeenkomsten nauw op.

Bij de realisatie van de verbeteracties wordt de doelgroep ook nauw betrokken in de regionale intervisiegroepen en de lokale werkgroepen.

Een breed regionaal netwerk

Grondrechtenboom Meetjesland zit ingebed in een breed netwerk van maatschappelijk kwetsbare groepen, OCMW's, regionale partners en Samenlevingsopbouw Oost-Vlaanderen. Allen geven zij de dialoog over de toegang tot maatschappelijke dienstverlening mee vorm. De maatschappelijk kwetsbare groepen voelen zich in hun beleidsparticipatie gesteund door een breed netwerk dat hun problematiek mee op de agenda plaatst.

De Welzijnsband organiseert de samenwerking tussen de 13 OCMW's van het Meetjesland: Aalter, Assenede, Eeklo, Evergem, Kaprijke, Knesselare, Lovendegem, Maldegem, Nevele, Sint-Laureins, Waarschoot, Zelzate en Zomergem. Dit samenwerkingsverband vormt voor Grondrechtenboom Meetjesland een belangrijke meerwaarde.

Voor de werving van de doelgroep engageren diverse sleutelorganisaties zich door zelf een moment mee te organiseren of door hun doelgroep toe te leiden naar een ander moment.

Dit hele proces wordt opgevolgd en ondersteund door de projectstuurgroep, gevormd met vertegenwoordigers van de OCMW's, regionaal Welzijnsoverleg, Wijkcentrum De Kring de Vereniging waar armen het woord nemen en het CAW. Daarnaast zijn er functionele overleggen van maatschappelijk werkers, secretarissen en betrokken derde actoren.

In functie van de realisatie van lokale verbeteracties werden lokale overleggroepen opgestart en op regionaal niveau intervisiegroepen over gezondheid en vrijetijdsparticipatie.

De projectuitvoering gebeurt door Samenlevingsopbouw Oost-Vlaanderen. Samenlevingsopbouw Oost-Vlaanderen ondersteunt de doelgroepen, begeleidt het dialoogproces en geeft de dialoog mee vorm. Het project is gerealiseerd binnen de decretale middelen en met steun van het provinciebestuur Oost-Vlaanderen.

Recht op maatschappelijk dienstverlening: Het regelgevend kader

In dit informatief stuk vind je in een notendop de belangrijkste beleidskaders voor het waarborgen van het recht op maatschappelijke dienstverlening

De organieke wet van 1976 verankert het recht op maatschappelijke dienstverlening van elke persoon. OCMW's werden opgericht om dit recht te verzekeren dat iedereen in staat moet stellen om een leven in menselijke waardigheid te leiden. Daarnaast zijn er ook andere publieke en semi-private instellingen en organisaties die allerlei vormen van maatschappelijke dienstverlening aanbieden. Deze dienstverlening kan van materiële, sociale, geneeskundige, of psychologische aard zijn. Maatschappelijke dienstverlening is cruciaal voor de kwaliteit van het leven. Het is het laatste vangnet waarin mensen ondersteund worden om hun armoederisico in te perken of uit de armoede weg te geraken. Toch staat het aanbod en de kwaliteit van maatschappelijke dienstverlening onder druk.

De wettelijke basis voor het recht op maatschappelijke dienstverlening ligt federaal: de organieke wet van 1976 en de daaruit voortvloeiende wetgeving, met o.a. de belangrijke wet op maatschappelijke integratie in 2002. Het Vlaamse beleidsniveau wint aan belang met regelgeving rond minimumlevering energie, schuldbemiddeling, CAW's ... Het nieuwe OCMW-decreet wil de organisatie van de gemeente en het OCMW maximaal op elkaar afstemmen om de onderlinge samenwerking zo efficiënt mogelijk te laten verlopen. Uiteraard vormt het decreet lokaal sociaal beleid dat samenwerking en overleg stimuleert tussen OCMW, gemeente, derde actoren en de doelgroepen een belangrijke sokkel. Bij de toepassing van de regelgeving beschikken de OCMW's over een grote handelingsmarge. De OCMW's beschikken over een grote vorm van autonomie bij het al dan niet toepassen van de regelgeving (bv. huurwaarborg) en het toekennen van steun (bv. aanvullende steun).

Het OCMW-decreet regelt de organisatie van het OCMW met daarin de nodige aandacht voor participatie. Het nieuwe OCMW-decreet voorziet drie verplichtingen met betrekking tot inspraak en participatie: (1) de raad organiseert bij reglement een systeem van klachtenbehandeling en een ombudsfunctie, (2) de raad neemt initiatieven om de betrokkenheid en de inspraak van de burgers of van de doelgroepen te verhogen en (3) inwoners hebben het recht om voorstellen en vragen in te dienen. Deze verplichtingen zijn niet helemaal nieuw. Er wordt participatie gevraagd bij de opmaak en de realisatie van het lokaal sociaal beleidsplan. Bovendien maakt het kwaliteitsdecreet een klachtenprocedure in een RVT of dienstencentrum al langer verplicht. Toch kan het nieuwe decreet bijkomende impulsen geven aan inspraak en participatie in een OCMW.

Het Vlaams Plan Armoedebestrijding, het Federaal Plan Armoedebestrijding, het Nationaal Actieplan Sociale Inclusie bevatten eveneens aanknopingspunten en inspiratie om de kwaliteit en aanbod van maatschappelijk dienstverlening te verbeteren.

In de praktijk deelt de Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten (VVSG) de werking van een OCMW op in wettelijk opgelegde taken, wettelijk voorziene taken en lokaal gekozen taken².

² Bron VVSG

Wettelijk opgelegde taken moet elk OCMW doen, onder voorwaarden en op wijze bepaald door wet:

- Maatschappelijke integratie door aangepaste opleiding en tewerkstelling
- Leefloon
- Verlenen van informatie en begeleiding zodat hulpvrager zijn wettelijke rechten en voordelen kan doen gelden
- Aansluiten bij ziekenfonds
- Zorgverzekering
- Psychosociale begeleiding
- Maatschappelijke dienstverlening aan vreemdelingen asielzoekers, illegale vreemdelingen en materiële opvang en financiële hulpverlening
- Hulpverlening inzake energiekosten: LAC (Lokale Adviescommissie) gas, elektriciteit en water, begeleiding en het financieel steunen van mensen met energieschulden (voor subsidie), stookoliepremies
- Dienstverlening m.b.t. wonen: financieel/administratieve hulpverlening aan daklozen (referentieadres, installatiepremie, dringende steun); bemiddeling bij uithuiszettingen; herhuisvesting campingbewoners
- Voogdij en materiële bewaring over kinderen
- Noodplan voor winterhulp
- Bevorderen van sociale, culturele en sportieve participatie
- Coördinatie, overleg over individuele en collectieve behoeften
- Signaalfunctie

Bij de wettelijk voorziene taken bepaalt het OCMW zelf of het de taak opneemt, eventueel samen met partners, maar de uitoefening gebeurt onder voorwaarden en op wijze door wet bepaald:

- Rusthuis en RVT (woonzorgcentrum)
- Ziekenhuis
- Centrum voor kortverblijf
- Dagverzorgingscentrum
- Serviceflats of woningcomplexen met dienstverlening (assistentiewoningen)
- Lokale dienstencentra
- Diensten aan huis: poetshulp en gezinszorg; thuisverpleging; personenalarmsystemen; samenwerkingsinitiatieven thuiszorg (SIT's); samenwerkingsinitiatieven eerstelijnsgezondheidszorg (SEL's); geïntegreerde diensten voor thuisverzorging (GTD's)
- Rechtshulp
- Kinderopvang
- Schuldhulpverlening: Budgetbegeleiding, budgetbeheer, schuldbemiddeling

Bij lokaal gekozen taken tenslotte bepaalt het OCMW zelf of en hoe het de taak opneemt:

- Verschillend van OCMW tot OCMW
- Aanvullende financiële steun, verwarmingstoelage, huurwaarborg, ziektekosten, schooljaarbeginpremie, Sinterklaaspremie, ...
- Materiële steun, bv. tweedehandsmeubelen ter beschikking stellen
- Karweien- en klusjesdienst, sociaal restaurant, boodschappendienst, maaltijdbedeling,...

Grondrechtenboom Meetjesland gaat in hoofdzaak over de wettelijk opgelegde taken en de lokaal gekozen taken

Als noodzakelijke aanvulling op het leefloon dat onder de Europese armoedegrens ligt geven OCMW's diverse vormen van aanvullende steun. Over wie welke aanvullende steun krijgt beslissen de OCMW's autonoom. Maatschappelijk kwetsbare groepen ervaren dit als weinig transparant en ongelijk. We zoeken naar een kader dat hierop een antwoord biedt.

- ➔ *'Als aanvullende steun transparant is, dan is het duidelijk op welke steun we recht hebben.'*
- ➔ *'Als de aanvullende steun wordt gekoppeld aan schriftelijke steunnormen, wordt er meer steun toegekend op een objectieve manier.'*
- ➔ *'Als we op actieve en toegankelijke manier informatie krijgen, kunnen we onze rechten optimaal benutten.'*

Probleem

De meeste vervangingsinkomens – zowel in de sociale zekerheid (bv. werkloosheidsuitkering) als vanuit sociale bijstand (bv. leefloon) – zijn te laag om de eindjes aan elkaar te knopen. Ze blijven ook onder de Europese armoedegrens (die bepaald wordt op 60% van het mediaan inkomen van het land)³. Vermits bij een aanvraag tot vervangingsinkomen steeds middelen getoetst wordt (via een sociaal onderzoek vooraf dat nagaat of de persoon geen andere bronnen van inkomsten heeft of er gebruik kan van maken) verplicht de overheid mensen met een uitkering om in armoede te leven. Dit kan niet het objectief zijn van een overheid die het welzijn van zijn burgers ernstig neemt. Ook de OCMW's hebben de laatste jaren al bij verschillende gelegenheden verklaard dat het leefloon moet opgetrokken worden. Mensen kunnen er niet de noodzakelijke kosten voor het levensonderhoud van betalen. Voor noodzakelijke uitgaven zoals schoolkosten, energie en huur, moeten vaak schulden gemaakt worden. Kosten die niet onmiddellijk dringend zijn zoals voor gezondheid, hygiëne en soms zelfs verwarming, worden uitgesteld, met vaak een verergering van de situatie tot gevolg.

Als noodzakelijke aanvulling op het leefloon kan een OCMW aanvullende steun voorzien. Over de aanvullende steun beslissen OCMW's autonoom. Dit kan gaan om financiële steun, verwarmingstoelage, huurwaarborg, ziektekosten, schooljaarbeginpremie, Sinterklaaspremie... De toekenning verschilt per OCMW en soms per maatschappelijk assistent.

De maatschappelijk kwetsbare groepen pleiten ervoor om de aanvullende steun te harmoniseren en transparanter te maken. Dit is ook één van de aanbevelingen uit het onderzoek van het Centrum voor Sociaal Beleid van de Universiteit Antwerpen. Dit kader biedt een houvast voor hulpverleners en hulpvragers bij het bepalen van de hoogte van de aanvullende financiële steun, maar voorziet tegelijkertijd de mogelijkheid om in te spelen op de individuele omstandigheden van de cliënt.

³ De Europese armoedegrens voor een land wordt berekend door alle inkomens in een lijst onder mekaar te plaatsen; daarvan neemt men het middelste inkomen, de mediaan (niet het gemiddelde!) en schakelt dit gelijk met 100%; daarvan 60% nemen en je hebt de armoedegrens. Men spreekt ook over een "relatieve armoedegrens" omdat ze bepaald wordt in relatie tot alle inkomens van een bepaald land. De armoedegrens verschilt dus voor elke lidstaat van de Europese Unie.

Een ander probleem stelt zich bij mensen die leven van een ander vervangingsinkomen dan het leefloon. Zij kunnen dikwijls geen beroep doen op aanvullende steun van het OCMW wat maakt dat hun besteedbaar inkomen soms lager is.

Natascha Van Mechelen van de universiteit Antwerpen bevestigt dat de OCMW 's ontegensprekelijk een cruciale actor zijn in het Belgische armoedebeleid. Ten eerste zijn ze verantwoordelijk voor de realisatie van het recht op maatschappelijke integratie (RMI) (wet van 26 mei 2002). Dit recht garandeert in principe aan ieder die behoeftig is ofwel werk, ofwel een leefloon. Het is de taak van de OCMW's om na te gaan wie aan de voorwaarden voor het RMI voldoet, en hoe dit in de praktijk het best ingevuld wordt (wie wordt begeleid naar werk, in welke vorm...). Ten tweede beschikken de OCMW's nog over andere instrumenten die ze kunnen inzetten in de strijd tegen armoede en sociale uitsluiting. Deze aanvullende steun is in België nauwelijks bij wet geregeld, want ze behoort tot de zogenaamde discretionaire ruimte van OCMW's en maatschappelijk werkers, en moet zo toelaten de hoogte van de steun aan te passen aan de individuele behoeften van de cliënt binnen de lokale omstandigheden en (budgettaire) mogelijkheden. Het staat elk OCMW vrij een eigen beleid terzake uit te stippelen, zolang er maar een marge blijft om in te spelen op individuele omstandigheden (Funck, 1996). In 1989 beschikte in Vlaanderen nog maar 36% van de OCMW's over neergeschreven steunnormen, in 2006 was dit 63%. Een belangrijke vaststelling uit het onderzoek is dat er grote verschillen zijn tussen de Vlaamse OCMW's en de mate waarin ze de aanvullende financiële steun al dan niet reserveren voor bepaalde doelgroepen of de mate waarin ze deze steun koppelen aan bepaalde voorwaarden (bv. activering)

Aanpak

Het voorstel om de aanvullende steun te harmoniseren en transparanter te maken roept vragen op. De OCMW's benadrukken het belang van hun autonomie om te kunnen inspelen op individuele omstandigheden en om lokale beleidskeuzes te kunnen maken. Harmoniseren kan de flexibiliteit beknotten, ook het verschil in middelen tussen de OCMW's bemoeilijkt dit. De OCMW's engageren zich om mee naar oplossingen te zoeken die een evenwicht vinden tussen beide stellingen.

De OCMW's engageren zich om de aanvullende steun in kaart te brengen. Voor de kadering en de analyse van het materiaal gebruiken we het wetenschappelijk onderzoek rond aanvullende steun en de budgetstandaard dat het Centrum Sociaal Beleid van de Universiteit Antwerpen en KHKempen voert.

In een eerste stap maken de OCMW's en de maatschappelijk kwetsbare groepen een globaal overzicht van de aanvullende steun van de 13 OCMW's. Dit gebeurt op basis van een 8-tal cliëntsituaties ons aangedragen door Natascha Van Mechelen (UA-CSB). We stellen de vraag aan de OCMW's en de maatschappelijk kwetsbare groepen welke steun zij aan een bepaalde cliëntsituatie zouden geven en waarom.

Natascha Van Mechelen van de Universiteit Antwerpen analyseert de resultaten voor ons, dit zijn haar conclusies:

- Een eerste vaststelling is dat bepaalde vormen van steun weinig afhankelijk zijn van de specifieke situatie van de cliënt. Dat zijn verwarmingstoelage, huurtoelage, toelage socio-culturele participatie en toegang tot goedkope voeding.
- De belangrijkste steunvormen die wel afhankelijk zijn van de situatie van de cliënt zijn tussenkomsten voor bijzondere medische kosten, tussenkomsten voor éénmalige uitgaven en schoolkosten voor de kinderen.
- Wat nog opvalt, is dat de OCMW 's die voorwaarden koppelen aan het toekennen van steun (bv. Inschrijven sociale huisvesting, GPML...) vaak de meer 'genereuze' OCMW's zijn. Asielzoekers beschouwen de meeste OCMW's als een uitzonderlijke situatie.
- Het begrip 'menselijke waardigheid' is voor ruime interpretatie vatbaar. Dit resulteert in een diversiteit en ongelijkheid in hulpverlening voor mensen in armoede. Daarom lijkt het aangewezen om bovenlokale steunnormen te ontwikkelen die bepalen wie op aanvullende steun kan rekenen, onder welke voorwaarden en hoe hoog deze steun moet zijn. Vanuit wetenschappelijk én sociaal oogpunt lijkt het niet meer dan logisch dat dergelijke normen vertrekken vanuit een gefundeerde visie op wat een menswaardig leven inhoudt, alsook op hoe het recht op een menswaardig bestaan gegarandeerd kan worden via materiële en immateriële steun. Het streefdoel moet enerzijds een coherent en transparant geheel zijn van normen, dat hulpverleners en hulpvragers een zekere houvast biedt bij het bepalen van de hoogte van de aanvullende financiële steun, maar anderzijds de mogelijkheid voorziet om in te spelen op de individuele omstandigheden van de cliënt.

Als laatste werden de cliëntsituaties getoetst aan de budgetstandaard. 'Wat heeft een gezin minimaal nodig om te overleven, een budgetstandaard voor Vlaanderen,' is een onderzoek uitgevoerd door Bérénice Storms en Karel Van den Bosch waarin nagegaan wordt hoeveel inkomen een Vlaams gezin minimaal nodig heeft om op een menswaardige manier te kunnen participeren aan onze samenleving. REMI is de digitale toepassing van de budgetstandaard. Dit is een digitaal instrument voor het berekenen van een menswaardig budget. Als test passen we REMI toe op de cliëntsituaties om dan een gepaste vergelijking te maken.

Deze inventaris, de analyse van Natascha Van Mechelen en de toetsing aan de budgetstandaard vormen de basis voor een gesprek met de 13 OCMW's en de maatschappelijk kwetsbare groepen. De bedoeling is dat we ook inzetten op visie-vorming over aanvullende steun en dat zowel naar maatschappelijk werkers, OCMW-raadsleden als maatschappelijk kwetsbare groepen toe.

Een cruciaal moment hierin vormt de dialoogavond rond aanvullende steun van 18 oktober 2011. Ter voorbereiding koppelen we de resultaten van de inventaris en de analyse terug naar de maatschappelijk kwetsbare groepen en naar de verschillende OCMW's. De bedoeling van het dialoogmoment is om het verzamelde materiaal samen te brengen en te bespreken. Het is belangrijk dat maatschappelijk werkers, OCMW-raadsleden en de maatschappelijk kwetsbare groepen met elkaar in gesprek gaan over aanvullende steun. De resultaten van het dialoogmoment samen met het verzamelde materiaal leidt tot een aantal concrete aanbevelingen in functie van het harmoniseren en transparanter maken van aanvullende steun.

We ronden de dialoogavond af met twee concrete beleidsvoorstellen:

Beleidsaanbevelingen

Ten **eerste** stellen we REMI, het instrument voor het berekenen van een menswaardig budget voorop. Dit instrument is ontwikkeld op basis van de budgetstandaard. Het uitgangspunt van dit instrument is menswaardig leven en biedt de OCMW's een norm maar legt geen forfaitaire bedragen vast, zodat het OCMW de lokale autonomie behoudt en nog steeds de mogelijkheid heeft om individueel over een dossier te beslissen.

Het probleem is dat het inkomen van uitkeringsgerechtigden steeds meer onder druk komt te staan door het steeds groter aantal voorwaarden die gesteld worden m.b.t. activering bv. taal, vrijwilligheid... Wij pleiten voor een sociale activeringspolitiek waarbij de centrale vraag is: beschikt het OCMW over voldoende middelen en gepaste instrumenten om deze opdracht op zich te nemen? Het is belangrijk om na te gaan of het enkel om activering gaat of over het sociaal wenselijk alternatief.

Daarom zien wij vanuit het project Grondrechtenboom Meetjesland de budgetstandaard, ontwikkeld door Bérénice Storms en Karel Van den Bosch, als een goed uitgangspunt voor het toekennen van aanvullende steun. Daarbij komt dat de budgetstandaard de randvoorwaarden kan invullen die noodzakelijk zijn om mensen toe te leiden naar de arbeidsmarkt.

De budgetstandaard is opgesteld op basis van noden of behoeften van maatschappelijk kwetsbare groepen. De budgetstandaard toetst regelmatig bij focusgroepen om te zien of de richtbedragen nog accuraat zijn en of de standaard een standaard op maat van kansengroepen blijft.

De **tweede** aanbeveling, wanneer REMI nog niet haalbaar blijkt, stelt dat er een aantal steunnormen zijn waaraan volgens de maatschappelijk kwetsbare groepen elk OCMW minimaal moet voldoen. Dit zijn: het OMNIO-statuuut als uitgangspunt gebruiken, een huurtoelage voor iedereen die ingeschreven staat op de wachtlijst van de sociale huisvestingsmaatschappij, een algemene invoering van de farmaceutische kaart, algemene invoering van een vrijetijdspas en tussenkomst voor mensen met schoolgaande kinderen om de niet-les gerelateerde kosten te dekken.

Voor deze keuze vinden we bevestiging in het VVSG-onderzoek over de aanvullende steun in Vlaanderen.

Binnen de VVSG werd met de hulp van een werkgroep van OCMW-vertegenwoordigers, een bevraging in het kader van de "OCMW-barometer" opgezet. De voornaamste doelstelling van deze bevraging is om meer informatie te verzamelen over de aanvullende steun en dienstverlening die Vlaamse OCMW's aan hun cliënten bieden en waarvoor (in het geval van de aanvullende financiële steun) geen subsidiëring vanuit de Vlaamse of Federale overheid bestaat.

Na de verwerking worden de resultaten als een benchmark gepresenteerd aan de OCMW's die hun medewerking verleenden aan de bevraging.

In totaal werkten 98 van de 308 OCMW's mee aan de bevraging die aan de basis lag van deze benchmark. In deze groep waren steden oververtegenwoordigd. De deelnemende OCMW's vertegenwoordigen immers ongeveer 45% van de bevolking en tot 65% van het aantal RMI-gerechtigden in Vlaanderen. Aan deze ongelijke vertegenwoordiging van grote en kleine OCMW's werd tegemoet gekomen door de resultaten weer te geven volgens de Dexia-typologie van gemeenten.

Dexia ontwikkelde een reeks clusters of categorieën van gemeenten in functie van haar periodieke statistische en financiële rapporten over de Belgische gemeenten, OCMW's en politiezones. Alhoewel het om een clustering van gemeenten gaat (en niet van OCMW's) kunnen de categorieën ook voor het clusteren van OCMW's relevant zijn. De gebruikte

variabelen voor de statistische classificatie zijn immers socio-economisch van aard én oefenen dus mee een invloed uit op het potentieel cliënteel van het OCMW van de betreffende gemeente.

Wonen blijkt voor de OCMW's de hoogste kost, direct gevolgd door gezondheid.
(meer info via: roel.verlinden@vvsg.be)

Onderstaande tabel vergelijkt het leefloon, de Europese armoedegrens en de budgetstandaard. Het al dan niet hebben van een sociale woning maakt vanzelfsprekend een belangrijk verschil in de hoogte van het referentiebudget, omdat wie op de privé -markt moet huren uiteraard meer huisvestingskosten heeft.

	Leefloon vanaf 01/02/2012	Europese armoedegrens 2012	Budgetstandaard met sociale woning - 2012	Budgetstandaard zonder sociale woning 2012
Alleenstaande	€ 785,61	€ 1027,20	€ 742,14 – vrouw € 746,38 – man	€ 1034,77 – vrouw € 1037,58 – man
Alleenstaande met 1 kind	€ 1047,48	€ 1375,17	€ 1035,69	€ 1380,00
Alleenstaande met 2 kinderen	€ 1047,48	€ 1718,96	€ 1306,30	€ 1735,20
Koppel	€ 1047,48	€ 1547,10	€ 1115,59	€ 1373,25
Gezin met 1 kind	€ 1026,91	€ 1890,86	€ 1316,96	€ 1682,83
Gezin met 2 kinderen	€ 1026,91	€ 2166,64	€ 1445,28	€ 2020,26

Eerste resultaten

OCMW Eeklo speelde reeds in op de aanbeveling om REMI toe te passen. Het OCMW van Eeklo stapte mee in de testfase van REMI die momenteel loopt. De bedoeling van deze fase is om te zien of het instrument er effectief voor zorgt dat mensen een menswaardiger leven leiden. Ook test het OCMW uit hoe groot de kost voor hen is, zowel de steunkost als de administratieve kost. De testfase houdt een vergelijking in van 20 dossiers, waarbij de steun op de traditionele manier bepaald wordt en daarna wordt de vergelijking met REMI gemaakt. Het traject stimuleerde het debat over aanvullende steun en zette OCMW's, maatschappelijk kwetsbare groepen ... aan het denken om menselijke waardigheid als uitgangspunt te gebruiken. We stellen vast dat aanvullende steun een thema is dat leeft bij de OCMW's. Lovendegem liet op basis van de beleidsaanbevelingen weten dat ze het reglement over de huursubsidie herzien en Evergem is bezig met een volledige herziening van de steunnormen...

Wij rekenen erop dat nog meerdere OCMW's volgen. Uiteraard blijven pleiten we samen bij de federale overheid voor een hoger leefloon.

In een intervisiegroep van maatschappelijk kwetsbare personen, OCMW's, CM en Logo Gezond + werd bekeken hoe OCMW's kunnen werken aan een preventieve en toegankelijke gezondheidszorg. De resultaten werden gebundeld in een praktische gids en verspreid onder de 13 OCMW's. Dit vanuit de beleidsvoorstellen geformuleerd door de maatschappelijk kwetsbare groepen op het vlak van gezondheid.

- ➔ *“Ik heb epilepsie, maar medicamenten zijn heel duur. Ik neem ze nu maar om de 2 dagen i.p.v. elke dag.”*
- ➔ *“Ook al is de derdebetalersregeling ingevoerd sinds 1 december, er zijn nog steeds dokters die het niet willen toepassen.”*
- ➔ *“Er moet duidelijker aangegeven worden welke artsen geconventioneerd zijn of niet.”*

Maatschappelijk kwetsbare groepen uit het Meetjesland ervaren een nood aan preventieve en toegankelijke gezondheidszorg op het platteland. Daarom werd met verschillende partners en versterkt door de doelgroep een regionale intervisiegroep rond gezondheid opgestart. De finaliteit van deze groep was om na te gaan welke acties maatschappelijk werkers tijdens hun begeleiding kunnen nemen om preventiever rond gezondheid te werken. De intervisiegroep liet zich inspireren door cliëntsituaties aangebracht door de OCMW's en externe inbreng. Dit materiaal werd besproken op de intervisiegroep. De besluiten en bevindingen vind je in dit artikel. De bevindingen van de doelgroep werden wetenschappelijk gestaafd en vervolgens werden er rond vier thema's oplossingen geformuleerd: toegankelijkheid van de gezondheidszorg, betaalbaarheid, geestelijke gezondheid en voeding en beweging.

We beschrijven kort de werkwijze van de intervisiegroep, het probleem, en dan gaan we dieper in op de vier besproken thema's.

De intervisiegroep

Om deze problemen op Meetjeslandse schaal bespreekbaar te maken, startte een intergemeentelijke intervisiegroep rond gezondheid. Deze intervisiegroep is één van de voorstellen die geformuleerd werd binnen het project Grondrechtenboom Meetjesland – Maatschappelijke dienstverlening van Samenlevingsopbouw Oost-Vlaanderen vzw.

Elke intervisie bestaat uit een luik informatie, intervisie op basis van concrete casussen en een gedeelte oplossingsgericht denken.

Met de intergemeentelijke intervisiegroep willen Samenlevingsopbouw Oost-Vlaanderen vzw en Logo Gezond+ vzw de Meetjeslandse OCMW's ondersteunen bij het opzetten van een gezondheidsbeleid.

De ervaringen uit de intervisiegroep bundelen we in een praktische publicatie, waar we een antwoord willen bieden op volgende vraag: 'Welke acties en projecten kan een OCMW opzetten om gezondheidspreventie een structurele plaats te geven in de hulpverlener-cliëntrelatie?'

Voor de inhoudelijke input konden we beroep doen op Evelyn Verlinde (vakgroep huisartsgeneeskunde UGent), die het onderzoek 'ongelijk maakt ongezond' kwam toelichten.

Ook kwam Kirsten Pauwels langs om iets over suïcidepreventie te vertellen. Vanuit Samenlevingsopbouw West-Vlaanderen werd het project rond de zorgnetwerken toegelicht en als laatste was er dokter Eddy Deveneyns (voorzitter van OMEHAK).

De maatschappelijk werkers brachten cliëntsituaties aan die met gezondheidsproblemen geconfronteerd worden. Deze werden door de groep besproken en op basis van die bespreking zijn er een aantal tips geformuleerd.

Probleem: Ongelijk maakt ongezond.

Ervaringskennis doelgroep

Op de eerste bijeenkomst van de intervisiegroep werd het probleem geduid en wetenschappelijk gekaderd.

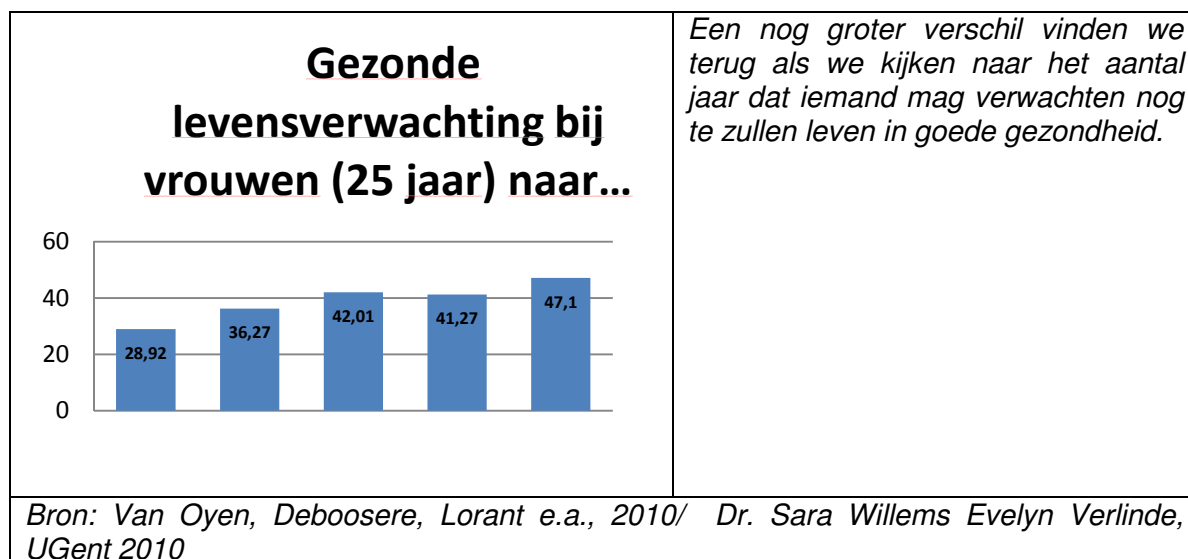
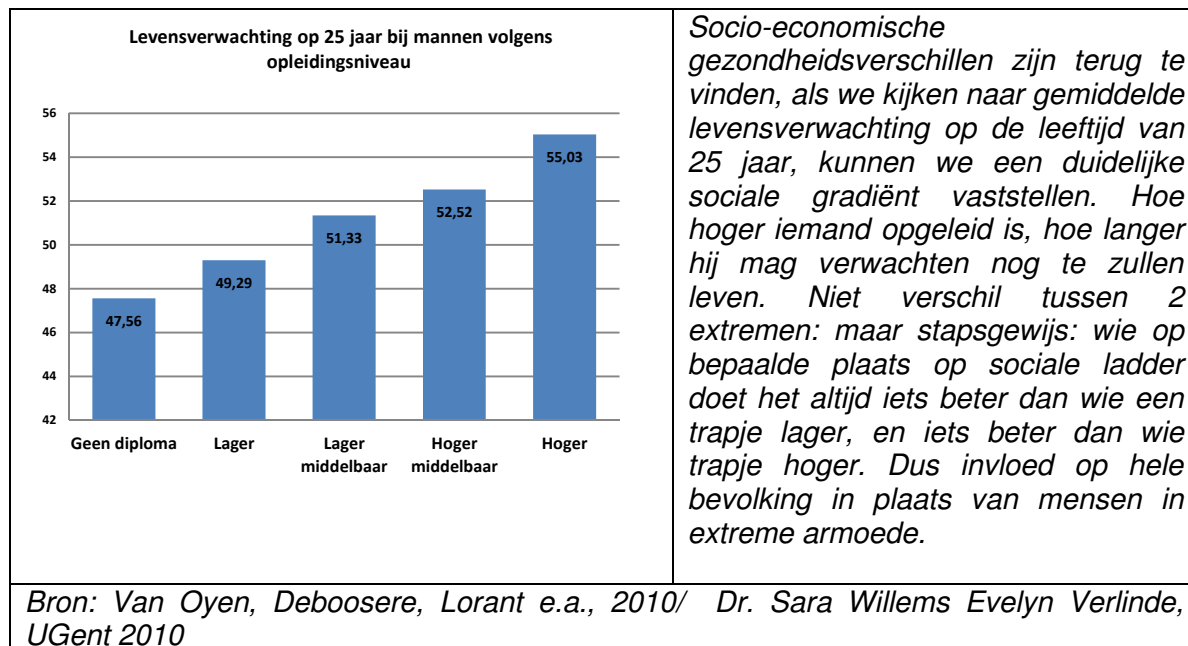
Uit het rapport 'Grondrechtenboom – dialoog en netwerken over tien sociale grondrechten in Oost-Vlaanderen (2007) blijkt dat de ervaringen van kansengroepen met betrekking tot gezondheidszorg vooral negatief zijn. De negatieve ervaringen met gezondheid hebben vaak te maken met de kostprijs van het aanbod. Ziek maakt arm en arm maakt ziek. Naast het financiële aspect zijn ook informatiegebrek en een te grote administratieve rompslomp een probleem. Als laatste is er ook de fysieke toegankelijkheid van de gezondheidszorg. Concreet voor het Meetjesland geven de kansengroepen aan dat er negatieve ervaringen zijn over:

- ➔ Toegankelijkheid: te lange wachtlijsten, bijsluiters zijn niet duidelijk genoeg, sommige ziektes worden niet erkend, medische dossiers zijn niet altijd inkijsbaar...
- ➔ Dienstverlening: slechte hygiëne in asielcentra, onnodige medische onderzoeken, te weinig aandacht voor geestelijke gezondheidszorg.
- ➔ Financiële aspecten: gezondheidszorg is te duur.

Deze ervaringskennis van de doelgroep werd op de eerste intervisiebijeenkomst geduid door Evelyn Verlinde van de Vakgroep Huisartsgeneeskunde en eerstelijnsgezondheidszorg van de Universiteit Gent. Het onderzoek van Sara Willems over ongelijkheid in de gezondheidszorg staat de opmerkingen van de maatschappelijk kwetsbare groepen.

Maatschappelijk kwetsbare groepen lopen grotere gezondheidsrisico's. Op vlak van toegankelijkheid remt het remgeld voor geneeskundige prestaties enkel de lagere inkomens. Door schaamte over hun situatie stellen maatschappelijk kwetsbare groepen een doktersbezoek uit. *De plaats die je inneemt op de sociale ladder heeft een invloed. Als je constant het gevoel hebt dat je niets betekent en niets te zeggen hebt, dan heeft dat een negatieve invloed op je gezondheid. Mensen uit een lagere klasse hebben een groter risico om blootgesteld te worden aan gezondheidsrisico's. Ze wonen vaker in buurten met vervuilende fabrieken, hebben vaak een tekort aan lichaamsbeweging, eten minder fruit en wonen vaker in een woning waar er dagelijks wordt gerookt. Bij dezelfde blootstelling aan gezondheidsrisico's houden mensen uit lagere sociale klassen er zwaardere gevolgen aan over. Als een arbeider en een bediende in dezelfde fabriek werken en dezelfde ongezonde lucht inademen, zal de arbeider daar toch meer last van ondervinden. Omdat de kans groot is dat de arbeider ook in een buurt met ongezonde lucht woont en de bediende niet. Levensloopeffecten spelen ook. Er is ooit onderzocht tot welke klasse mensen behoren als ze geboren worden, als ze twintig zijn, en bij hun pensioen. Daaruit blijkt dat wie in een lagere klasse geboren wordt, maar zich door studies en werk tot de middenklasse opwerkt, gemiddeld toch vroeger sterft dan iemand die in een middenklassengezin is geboren. Ziek worden heeft voor een laaggeschoolde ook zwaardere economische gevolgen dan voor een*

hooggeschoolde. Een bediende die in een rolstoel belandt, kan vaak zijn job blijven uitoefenen. Een fabrieksarbeider wordt dan meestal werkloos.⁴

Naast een lezing en gesprek op de intervisiegroep werd nog samengewerkt met de vakgroep huisartsgeneeskunde en eerstelijnsgezondheidszorg van de Universiteit Gent. De leden van de kerngroep konden hun bevindingen ook inbrengen in het KANS⁵-onderzoek en meer bepaald in het deel over zorgtevredenheid van mensen in een financieel kwetsbare positie. Financieel kwetsbare personen bevinden zich vaak in een precare gezondheidssituatie. Vlotte toegang tot de gezondheidszorg, o.a. bepaald door zorgtevredenheid, speelt daarom een belangrijke rol.

⁴ Sara Willems, vakgroep Huisartsgeneeskunde en Eerstelijnsgezondheidszorg van de UGent, vertelt in het tijdschrift Weliswaar over hoe sociale determinanten gezondheid beïnvloeden en hoe wijkgezondheidscentra drempelverlagend werken.

⁵ KANS is een grootschalig onderzoek in Vlaanderen van het steunpunt welzijn, volksgezondheid en gezin, waar geen longitudinaal onderzoek voorhanden is met betrekking tot zorggebruik en zorgtevredenheid. Dit introductierapport heeft als doelstelling het KANS-onderzoek te kaderen binnen de wetenschappelijke en (inter)nationale literatuur en transparantie te verschaffen in de onderzoeksopzet, de onderzoeksmethoden, de gehanteerde instrumenten en de steekproef.

Door verschillen in verwachtingen tussen arts en patiënt te vermijden, wordt tegemoet gekomen aan de zorgtevredenheid van financieel kwetsbare personen en bijgevolg aan de toegang tot de gezondheidszorg. Daarom wordt in dit onderzoek nagegaan wat financieel kwetsbare personen van de zorgverlening verwachten, hoe zij deze ervaren en hoe zorgverleners de zorgtevredenheid kunnen verhogen.

Aan de hand van focusgroep gesprekken werden 58 financieel kwetsbare personen geïnterviewd, begeleid door een observator en een moderator, in acht welzijnszorgvoorzieningen in West- en Oost-Vlaanderen. Tien personen werden toegeleid vanuit het project Grondrechtenboom Meetjesland. De topiclijst werd opgesteld aan de hand van een literatuurstudie en werd naar mate de gesprekken vorderden aangepast. De interviews werden gecodeerd en geanalyseerd door twee samenwerkende onderzoekers en één onafhankelijke onderzoeker.

Uit de resultaten blijkt dat financieel kwetsbare personen tal van aspecten aangeven die hen de toegang tot de gezondheidszorg belemmeren, zoals kostprijs, ziekenhuisorganisatie en het sociale zekerheidssysteem. Verder zijn er factoren die hun zorgtevredenheid meebepalen, zoals de organisatie van een artsenpraktijk, de arts-patiënt relatie, de stijl en inhoud van de arts-patiënt communicatie en communicatie tussen de artsen onderling. De onderzoekers concluderen dat financieel kwetsbare personen een aantal zaken op vlak van zorgverlening ervaren die niet stroken met hun verwachtingen. Werken met afspraken, voldoende tijd nemen, een open attitude aannemen, een aangepaste communicatie hanteren, herwerking van de wachtdiensten en maatregelen in ziekenhuizen kunnen tegemoet komen aan de verwachtingen en bijgevolg de toegang en zorgtevredenheid verhogen.

De Resultaten

De intervisiegroep formuleerde rond toegankelijke gezondheidszorg, betaalbare gezondheidszorg, geestelijke gezondheidszorg en voeding en beweging verschillende tips hoe een OCMW en andere lokale actoren preventiever rond gezondheid kunnen werken. We starten telkens met een aantal vaststellingen die de problematiek verder onderbouwen

THEMA 1 Toegankelijkheid van de gezondheidszorg

Vanuit de intervisiegroep gezondheid kwamen volgende vaststellingen over de toegankelijkheid van de gezondheidszorg.

Maatschappelijk kwetsbare groepen ervaren een moeilijke toegankelijkheid tot de gezondheidszorg en ervaren een hoge drempel om gebruik te maken van het aanbod.

Mobiliteit is een probleem. Openbaar vervoer is niet zo uitgebreid aanwezig in het Meetjesland. Als er gebruik gemaakt wordt van de belbus, moet er ook al een einduur afgesproken worden, wat niet altijd evident is, omdat het niet makkelijk in te schatten is hoeveel tijd je in de wachtzaal zal doorbrengen.

Veel ziekenhuizen zijn een doolhof, mensen vinden er hun weg niet.

Als mensen opgenomen worden in het ziekenhuis of bij een specialist langsgaan is het papierwerk ingewikkeld. Ze worden vaak van het kastje naar de muur gestuurd om de correcte paperassen in orde te krijgen.

Mensen schamen zich voor hun situatie. Het is niet altijd eenvoudig om aan een 'vreemde' arts/hulpverlener je verhaal te vertellen.

Medische zaken worden vaak in een bepaald jargon uitgelegd. Mensen begrijpen niet altijd waarover gesproken wordt en mensen begrijpen niet wat de gevolgen (kunnen) zijn van wat toegelicht werd.

Bijvoorbeeld mensen met diabetes moeten hun eetpatroon volledig aanpassen, anders kan dit zware gevolgen hebben. Ze zijn zich daar niet altijd van bewust, begrijpen de gevolgen niet altijd goed en dieetvoeding heeft ook een groter kostenplaatje.

Het is voor de mensen niet evident om om te gaan met een ernstige diagnose, laat staan om te weten wat de volgende stappen zijn, hoe duur die volgende stappen zijn...

Het sociale zekerheidssysteem is te ingewikkeld. Mensen willen dat de sociale zekerheid duidelijker wordt en dat die ook voldoende "zekerheid" biedt.

Maatschappelijk kwetsbare groepen verwachten een arts die hun situatie kent, steeds beschikbaar is, en die duidelijk en volledig uitleg geeft. Daarnaast verwachten ze van hun arts dat hij open is, eerlijk en luisterbereid. Ze appreciëren het als de huisarts voor hen de afspraak met de specialist maakt.

Mensen die een afspraak bij een specialist of in het ziekenhuis hebben, ervaren meestal lange wachttijden. Dat zorgt ervoor dat mensen afhaken, of de wachttijd niet uitzitten. Het kan er ook toe leiden dat mensen zich direct op de spoed aanmelden in de hoop dat ze sneller verdergeholpen zullen worden.

Hieronder al een aantal tips die geformuleerd zijn vanuit de intervisiegroep gezondheid. Meer tips zijn te verkrijgen in de brochure die op basis van de intervisies opgemaakt is.

TIPS

- Zelfhulpgroepen kunnen een steun zijn voor de mensen. Daar kunnen ze met lotgenoten praten, en krijgen ze een specifieke/begrijpbare uitleg over de problemen waarmee ze te kampen hebben.
- Boodschap duidelijk overbrengen: bv. Dag en uur van activiteit onderlijnen en in het vet zetten. Verdana en Arial zijn de best leesbare lettertypes.
- Maatschappelijk werkers kunnen de jaarlijkse tandartsafpraak inplannen. Deze wordt terugbetaald door de mutualiteit.

THEMA 2 *Betaalbaarheid van de gezondheidszorg*

Vanuit de intervisiegroep gezondheid kwamen volgende vaststellingen over de betaalbaarheid van de gezondheidszorg.

Verschillende maatschappelijk kwetsbare groepen geven aan dat ze al meer dan eens gezondheidszorg uitgesteld hebben door financiële problemen.

Derdebetalersregeling is een goede zaak, maar niet alle specialisten werken aan het terugbetalingstarief. Mensen wachten te lang vooraleer ze iets aan hun gezondheid doen, waardoor de situatie steeds slechter wordt.

Een ander gevolg daarvan is het oneigenlijk spoedgebruik. Door de te hoge kost van gezondheidszorg en de lange wachttijden, gaan mensen direct naar de spoed. Daar worden ze relatief direct geholpen en moeten ze de rekening niet direct betalen. De factuur wordt opgestuurd en kan dan als het nodig is, direct aan het OCMW doorgegeven worden.

De terugbetaling van medicatie moet op een correcte manier gebeuren, maar medicatiegebruik mag niet over gestimuleerd worden.

Vanuit de intervisiegroep gezondheid kwamen volgende tips over de betaalbaarheid van de gezondheidszorg.

TIPS

- Globaal medisch dossier aanvragen bij huisarts
- Als cliënt zich aanmeldt, kan de maatschappelijk assistent checken of deze recht heeft op het OMNIO-statuuut.
- Als de huisarts naar een specialist doorverwijst, dan zou die op voorhand aan de patiënt moeten laten weten hoe duur de factuur zal zijn.

THEMA 3 *Geestelijke gezondheid*

Vanuit de intervisiegroep gezondheid kwamen volgende vaststellingen over geestelijke gezondheidszorg.

Mensen die het financieel moeilijk hebben ervaren een hoger aantal risicofactoren voor psychische problemen. Het is voor maatschappelijk werkers niet altijd makkelijk om om te gaan met mensen die psychische problemen hebben.

Er is dan ook een vraag vanuit maatschappelijk werkers naar vorming over het omgaan met cliënten met psychische problemen.

Het Meetjesland volgt de Vlaamse trend waarbij gesteld kan worden dat suïcide de grootste doodsoorzaak is voor mannen tussen 30 en 50 jaar en voor vrouwen tussen 20 en 40 jaar. Hier ligt veel werk voor preventiewerkers.

Kirsten Pauwels kwam op de tweede intervisie een toelichting geven over suïcide en suïcidepreventie.

Vanuit het Vlaams actieplan suïcidepreventie stelt men 5 strategieën voor:

- 1) Bevorderen van de geestelijke gezondheidszorg met betrekking tot individu en maatschappij
- 2) Laagdrempelige telezorg: anonieme hulpverlening via telefoon en internet versterken
- 3) Deskundigheidsbevordering van professionelen en netwerking
- 4) Het uitlokken van zelfdoding vermijden
- 5) Belangrijke risicogroepen ondersteunen

Vanuit de intervisiegroep gezondheid kwamen volgende tips over geestelijke gezondheidszorg

TIPS

- De maatschappelijk werkers van OCMW Eeklo volgen een vorming over geestelijke gezondheid. Hoe kunnen ze symptomen bij cliënten ontdekken en daar gepast op reageren en doorverwijzen?
- Banner van 'fit in je hoofd' in de wachtzaal van het OCMW zetten.

THEMA 4 Voeding & Beweging

Vanuit de intervisiegroep gezondheid kwamen volgende vaststellingen over voeding en beweging.

Maatschappelijk kwetsbare groepen hebben minder toegang tot gezonde voeding. Het is voor hen niet altijd eenvoudig om de meerwaarde van gezond te eten, voldoende te bewegen, te stoppen met roken e.d. in te zien.

Veel maatschappelijk kwetsbaren groepen zijn afhankelijk van een voedselpakket. De inhoud van dat pakket is afhankelijk van wat er beschikbaar is. Het bevat soms eenzijdige voeding, de producten kunnen over datum zijn en zijn niet altijd gezond.

Vanuit de maatschappelijk kwetsbare groepen is er een grote vraag naar een sociaal restaurant of dorpsrestaurant, waar je aan betaalbare prijs (lager dan €5) een gezonde maaltijd kan eten.

De leden van de kerngroep kregen allen al het kookboek: 'Lekker en Gezond, meer smaak met minder centen.' Dit kookboek zorgt ervoor dat men voor max €5 per dag, gezond, evenwichtig en gevarieerd kan eten.

TIPS

- in Aalter zit er bij het voedselpakket een recept waarmee je gezond en goedkoop kan koken met ingrediënten die in het voedselpakket zitten.
- Fruit en water in de wachtzaal klaarzetten

- De gezondheidsconsulente die in dienst is van het Dienstencentrum van Maldegem, staat anderhalve dag per week ter beschikking van OCMW-cliënten.

Conclusie

Met de intervisiegroep werd het thema gezondheid op de kaart gezet. Er is aangegeven hoe OCMW's binnen hun beperkte mogelijkheid toch een aantal zaken kunnen doen binnen een preventieve en toegankelijke gezondheidszorg.

De intervisiegroep staft nog eens de stelling: "arm maakt ziek en ziek maakt arm"

Het is belangrijk dat gezondheid een thema is dat ook binnen het OCMW kan opgenomen worden.

De uitwerking van tips is terug te vinden in de uitgebreide brochure opgemaakt op basis van de intervisiegroep samen met Logo Gezond + en Samenlevingsopbouw Oost-Vlaanderen.

Drie gemeenten uit het Meetjesland zetten een lokaal traject op om maatschappelijk kwetsbare groepen en het bestaande vrijetijdsaanbod dichterbij elkaar te brengen. Vanuit drempels die kwetsbare groepen zelf ervaren is het eigen aanbod vanuit OCMW, jeugd-, sport- of cultuurdienst in vraag gesteld. DEMOS vzw ondersteunde dit traject in samenwerking met Samenlevingsopbouw Oost-Vlaanderen. Uitgangspunten voor het traject zijn de beleidsvoorstellen geformuleerd door de maatschappelijk kwetsbare groepen op het vlak van vrijetijdsparticipatie

- ➔ *“Dankzij het OCMW kan mijn zoon voetballen. Zonder deze steun zou hij zijn sport moeten opgeven.”*
- ➔ *“Kinderen snappen vaak niet dat het moeilijk is om de eindjes aan elkaar te knopen. Ze willen bepaalde kleren, willen uitgaan, willen brommers, ... Ze zijn vaak ook niet bereid om bepaalde zaken in te leveren.”*
- ➔ *Voor senioren is er niet zoveel. Het lidmaatschap van OKRA is heel duur en daar komt het OCMW niet voor tussen”.*
- ➔ *“De welzijnsschakel zorgt elke maand voor een uitstap”*

Maatschappelijk kwetsbare groepen geven aan dat het niet evident is om deel te nemen aan het bestaande vrijetijdsaanbod.

Daarom werd in Assenede, Evergem en Maldegem vanuit Samenlevingsopbouw Oost-Vlaanderen en Demos vzw een lokaal traject opgestart waarbij het de bedoeling is om een duurzaam aanbod te creëren binnen jeugdwerk, sport of cultuur om zo de vrijetijdsparticipatie van maatschappelijk kwetsbare groepen te bevorderen. Hierbij is een goede samenwerking tussen de vrijetijdsdiensten, OCMW en de maatschappelijk kwetsbare groepen een must.

De deelnemers uit de verschillende gemeenten leerden van elkaar in intervisiemomenten waarbij reflectie op hun eigen handelen centraal stond. Deze denkoefeningen moeten ertoe leiden dat de betrokken diensten in de toekomst hun aanbod beter kunnen afstemmen op de noden van kwetsbare groepen.

Er zijn resultaten bereikt op vlak van een toegankelijker aanbod, uitbouwen van een netwerk en het versterken van doelgroeporganisaties.

Probleem

Welke drempels dragen bij tot de ontoegankelijkheid van de culturele en maatschappelijke ontplooiing van kwetsbare groepen? Eerst en vooral blijft er de financiële toegankelijkheid. Het ruime cultuuraanbod blijft te duur en is niet laagdrempelig genoeg. Ook sportactiviteiten worden als duur ervaren. Het vervoer naar culturele- en sportactiviteiten is overigens vaak erg duur. Een systeem van sociale tarifiering en tegemoetkoming in bijkomende kosten zou de drempel een stuk kunnen verlagen. Bij sociale activiteiten moet er ook steeds gratis

kinderopvang worden voorzien. Een mogelijkheid kan zijn om initiatieven zoals de cultuurpas uit te breiden naar jeugdwerk en sport.

De ontoegankelijkheid is ook het gevolg van het onvoldoende doorstromen van informatie naar de kwetsbare doelgroepen. Daarvoor is laagdrempelige, heldere en directe informatie nodig over het aanbod die liefst via verschillende media wordt verspreid.

Het ontmoeten van mensen en het samenzijn is essentieel bij culturele en maatschappelijke participatie van kwetsbare groepen. Er is dan ook nood aan meer gratis sociale activiteiten op maat van maatschappelijk kwetsbare groepen. Te grootschalige initiatieven of een te grote centralisering kunnen leiden tot vervreemding van bepaalde doelgroepen. Ook mag er niet al te veel administratie bij komen kijken.

Aanpak

Op basis van de beleidsvoorstellen van de maatschappelijk kwetsbare groepen en het engagement van de OCMW's is gekozen om te focussen op de toeleiding van maatschappelijk kwetsbare groepen naar het bestaande aanbod van cultuur, sport en jeugdwerk en op het wegwerken van de door de mensen ervaren drempels.

De drie deelnemende gemeenten (Maldegem, Evergem, Assenede) zetten gedurende 2011 - begin 2012 een project op rond vrijetijdsparticipatie op maat van de lokale context. Dit aanbod is opgezet in overleg met de betrokken vrijetijdsdiensten, organisaties en in dialoog met maatschappelijk kwetsbare groepen. De twee organisaties zetten daarom in op een begeleidingstraject van 3 pilootprojecten in 3 gemeenten uit het Meetjesland.

Elk project heeft een aanzet tot transversale samenwerking tussen verschillende diensten en organisaties. De samenwerkende partners leveren elk hun bijdrage vanuit hun specifieke expertise, ervaring en werking.

De projecten zijn vanuit Demos en Samenlevingsopbouw Oost-Vlaanderen ondersteund met o.m. intervisies. Er is doelbewust ingezet op deskundigheidsbevordering in het omgaan met kansengroepen voor de vrijetijdsdiensten en OCMW's op het vlak van vrijetijdsparticipatie.

Voor de deelnemers uit de verschillende gemeenten was er enerzijds praktijkgerichte en theoretische input gegeven op vlak van vrijetijdsparticipatie van mensen in armoede en lokale samenwerkingsverbanden. Anderzijds reflecteerden de deelnemende gemeenten over ervaringen, vraagstukken, knelpunten en oplossingen om kwetsbare groepen te bereiken. Aangezien de deelnemers uit de jeugddienst, sportdienst, cultuurdienst of OCMW van de betrokken gemeenten kwamen, kon er ook veel geleerd worden van elkaar.

De agenda wordt mee bepaald door de deelnemers zelf. De deelnemers gaven input op vlak van te bespreken cases of bepaalde thema's. Afhankelijk van de inhoud van de intervisie werden ook gastsprekers vanuit de praktijk uitgenodigd.

Resultaten

ASSENEDE

De Dienst Vrije Tijd van Assenede wil op twee sporen inzetten: enerzijds het sensibiliseren van de verenigingen rond kansengroepen en anderzijds de bestaande werking verdiepen om het aanbod zo toegankelijk mogelijk te maken voor diverse doelgroepen. Assenede is een plattelandsgemeente met een rijk verenigingsleven.

Maar het is noodzakelijk om de vrijetijdsaanbieders bewust te maken van de diversiteit aan mensen in Assenede, zodat verenigingen beter kunnen inspelen op de diverse behoeften. Het probleem bij de verschillende diensten/organisaties is dat ze vaak niet weten waar de andere mee bezig zijn. Ook bij de gemeentelijke diensten zijn de maatschappelijk kwetsbare groepen vaak nog onbekend en/of niet bereikt.

De uitdaging bestaat er in om eerst en vooral de drempels die kwetsbare groepen ervaren in kaart te brengen en op basis daarvan tools aan te bieden voor verenigingen. Er wordt gewerkt aan een brochure op maat van Assenede gericht naar de verenigingen zodat ze de drempels die mensen ervaren leren kennen en tools hebben om hier aan te werken. De brochure wordt een soort van 'hoe moet het wel, hoe moet het niet'.

Daarnaast wordt er samen met de Welzijnsschakel en VELT (Vereniging voor Ecologisch Leven en Tuinieren) gewerkt rond de uitwerking van een groepswerking voor kansengroepen in Assenede.

Aanbod

De Assenedse Dienst Vrije Tijd maakt een brochure. De vrijwillige vrijetijdsaanbieders krijgen vorming en tips aan de hand van deze brochure, zodat hun aanbod beter afgestemd kan worden op kansengroepen.

Activiteiten van de Dienst Vrije Tijd en het programma van het Gemeenschapscentrum 'De Bijenkorf' wordt doorgegeven aan de Welzijnsschakel en het OCMW zodat die ook mensen kunnen toeleiden.

De vrijwilligers vanuit de Welzijnsschakel groot Assenede vragen tijdens hun huisbezoeken eens na in welke activiteiten de mensen interesse hebben.

Netwerk

Er is een structurele samenwerking tussen de Dienst Vrije Tijd en de Welzijnsschakel groot Assenede. Samen bouwen ze de groepswerking uit van de Welzijnsschakel.

Er wordt ook geïnvesteerd in een jaarlijks overleg tussen de Dienst Vrije Tijd en de verenigingen. Assenede voert voorbereidende gesprekken in functie van het opzetten van een lokaal netwerk vrijetijdsparticipatie mensen in armoede.

Versterken doelgroep

De Welzijnsschakel groot Assenede richt zich nu vooral op de gezinnen en doet aan individuele begeleiding. Samen met de Dienst Vrije Tijd en ondersteund door welzijnsschakel Oost-Vlaanderen zijn stappen gezet om een groepswerking te realiseren. Het grootste knelpunt bij de opstart van de groepswerking is mobiliteit. Assenede is een uitgestrekt gebied en het openbaar vervoer is niet toereikend.

Een aantal gezinnen maakten kennis met het gemeenschapscentrum door gemeenschappelijk een filmvoorstelling te bekijken. Het was voor het eerst dat een aantal gezinnen die lid zijn van de welzijnsschakel samen iets doen. Na de filmvoorstelling kregen de mensen een rondleiding in het gebouw en werd de programmatie voorgesteld. Nadien reserveerden al 2 mensen vanuit die gezinnen tickets voor andere voorstellingen in het gemeenschapscentrum.

Er is een samenwerking gestart met VELT Meetjesland over de mini-moestuin en de groepsmoestuin. VELT biedt een opleiding mini-moestuiniëren aan, waar de mensen vanuit de Welzijnschakel aan een verminderd tarief kunnen aan deelnemen. Zo kunnen ze zelf thuis verse groenten kweken.

Daarnaast wordt een project 'Samentuinen tegen armoede' opgezet waarbij een stuk grond ecologisch bewerkt wordt, onder toezicht van VELT. De mensen vanuit de Welzijnsschakel kunnen de tuin leren bewerken en de vruchten gebruiken. Ze kunnen ook kooklessen volgen om de oogst zelf te kunnen klaarmaken.

EVERGEM

Het OCMW heeft een halftijds maatschappelijk werker in dienst om te werken rond socio-culturele participatie. Naast de individuele tussenkomsten wordt ook ingezet op een aantal groepsactiviteiten, meestal samen met Onderlinge Hulp.

Toch stelt het OCMW vast dat er elk jaar een restbedrag over is van de middelen socio-culturele participatie.

Het OCMW van Evergem wil in samenwerking met andere gemeentelijke diensten aan een gecoördineerd, gevarieerd en toegankelijk vrijetijdsaanbod bouwen. Belangrijk hierbij is de integratie en deelname van kansarme groepen aan vrijetijdsactiviteiten. Op lange termijn is het de bedoeling dat de doelgroep op projectmatige basis zelf activiteiten opzet.

Er is jaarlijks een DOE-dag georganiseerd door OCMW, sportdienst en Onderlinge Hulp. Op deze dag worden allerlei sport- en vrije tijdsactiviteiten aangeboden aan kinderen van Onderlinge Hulp zodat ze kennis maken van het bestaande aanbod.

Sinds 2011 worden ook de cultuurdienst en de jeugddienst betrokken bij de organisatie van de DOE-dag. Vaststelling is wel dat weinig 12 tot 16-jarigen naar de DOE-dag komen.

Aanbod

Er wordt vanuit het OCMW samen met de gemeentelijke diensten een aanbod uitgewerkt gericht naar de 12-16-jarigen. Er worden een aantal activiteiten exclusief voor hen aangeboden en in een volgende fase kunnen ze doorstromen naar het aanbod van de jeugddienst of van de sportdienst. De organisaties komen hun werking voorstellen aan de jongeren. Samen verzorgen ze ook de invulling van het gedeelte voor de 12 tot 16-jarigen op de DOE-dag.

Netwerk

Er wordt een samenwerkingsverband opgezet tussen de verschillende gemeentediensten, Onderlinge Hulp en het OCMW. De bedoeling is dat de samenwerking verder gaat dan enkel voor de DOE-dag. Er worden afspraken gemaakt met het Cultureel Centrum voor de toeleiding van kansengroepen naar het aanbod. Er is een goede samenwerking met de buurtsportwerkers. Ook met de jeugddienst is er een nauwere samenwerking, zeker met de focus op de 12-16-jarigen.

Vanuit het OCMW is een nota opgemaakt naar het bestuur, waar het gehele traject in beschreven staat.

Versterken doelgroep

Zowel Onderlinge Hulp Sleidinge als Onderlinge Hulp Evergem zijn lid van het Fonds Vrijetijdsparticipatie, zo kunnen ze ook gebruik maken van het aanbod van het Fonds en kan de 80/20-regeling toegepast worden voor lokale initiatieven.

De coördinator van het Fonds gaat bij Onderlinge Hulp langs om de werking van het Fonds nog eens toe te lichten en de mensen te leren hoe de administratie het best kan aangepakt worden.

Er wordt specifiek ingezet op de groep 12 tot 16-jarigen die nu moeilijk bereikt worden. Met deze jongeren bouwt het OCMW een permanente groepswerking uit. Er worden vanuit het OCMW activiteiten opgezet om jongeren samen te brengen en hen te laten kennismaken met de verschillende gemeentediensten. Een eerste activiteit is in samenwerking met de

jeugddienst, een tweede activiteit is in samenwerking met de sportdienst.
In een latere fase is het de bedoeling dat de groep jongeren zelf hun deel van de DOE-dag in elkaar puzzelen.

Vanuit deze werking wil men in Evergem de stem van maatschappelijk kwetsbare groepen meer op de beleidsagenda krijgen.

MALDEGEM

Het is voor kansengroepen niet evident om deel te nemen aan het bestaande vrije tijdsaanbod. Het is vaak nog te duur, mensen weten niet dat ze een terugbetaling kunnen krijgen, deelnemen vereist ook bepaalde vaardigheden... bv. De sportkampen en grabbelpasactiviteiten zijn razendsnel volzet. Het is voor maatschappelijk kwetsbare groepen niet vanzelfsprekend om hierop in te schrijven. De inschrijving gebeurt meestal online en een half jaar voordien. Maldegem wil de drempels die mensen ervaren om te participeren aan het vrije tijdsaanbod in kaart brengen en wegwerken. De organisaties moeten de mensen een 'welkom' gevoel kunnen geven.

In Maldegem is er een participatiepas ontwikkeld om de vrijetijdsparticipatie van mens in armoede te stimuleren. De pas werkt als een soort klantenkaart die recht geeft op een korting bij deelname aan socio-culturele activiteiten uit het vrijetijdsaanbod van de gemeente of het OCMW.

De participatiepas kan onder andere gebruikt worden bij alle activiteiten georganiseerd door de sport-, jeugd- of cultuurdienst, zoals bv. sportkampen, deelname aan culturele manifestaties, grabbelpas, speelpleinwerking, enz.

Inwoners die tot bijzondere doelgroepen behoren (zoals bv. personen met recht op verhoogde verzekeringstegemoetkomingen), kunnen via het OCMW genieten van een korting van 20 procent. Voor heel specifieke doelgroepen kan de korting nog hoger oplopen. De pas is verkrijgbaar bij het Sociaal Huis.

Door het invoeren van een participatiepas proberen ze de financiële drempel weg te werken.

In aanvulling op de participatiepas worden er een aantal initiatieven gepland, waarbij de verschillende gemeentelijke diensten samenwerken om een exclusief aanbod uit te werken. Bijvoorbeeld: de organisatie van een gratis sportdag/beurs. Een samenwerking van OCMW en sportdienst, met als doelstelling de doelgroep personen in armoede te laten kennismaken met de reeds aangeboden sporten. Op deze manier willen we de andere drempels leren kennen. Met als doelstelling deze drempels weg te werken, zodat deelname aan het reguliere aanbod mogelijk wordt.

Maldegem zet in op twee sporen.

Enerzijds is het de bedoeling dat de verschillende beleidsdomeinen in de zelfde richting kijken als het gaat om participatie van kansengroepen aan het vrijetijdsaanbod. Er wordt een visietekst ontwikkeld en op basis daarvan een engagementsverklaring die ondertekend wordt door de verschillende vrije tijdsaanbieders en het OCMW. Dit zorgt ervoor dat er een gedragen beleid gevoerd wordt over participatie van kansengroepen.

Anderzijds is de bestaande participatiepas in Maldegem toe aan een grondige evaluatie. De pas wordt geëvalueerd en herwerkt, zodat de pas een gebruiksvriendelijke pas wordt.

Aanbod

De sportdienst houdt er rekening mee dat het voor kansengroepen niet makkelijk is om deel te nemen aan de sportkampen. Het OCMW krijgt de kans om 5 plaatsen in te vullen van de sportkampen.

Vanuit het OCMW wordt ingezet op toeleiding naar het reguliere aanbod. Er worden in eerste instantie een aantal exclusieve activiteiten aangeboden. Nadien krijgen de deelnemers de kans om te laten weten wat hen aanspreekt. Om de doorstroom makkelijk te houden worden steeds een aantal plaatsen voorbehouden. In laatste instantie nemen de mensen volwaardig deel aan het aanbod en kunnen ze de participatiepas gebruiken om de financiële drempel weg te werken.

Netwerkvorming met partners

Maldegem heeft een lokaal netwerk en beschikt daarom ook over een lokale afsprakennota. Jeugd, cultuur, sport, OCMW en stadsontvanger zitten hierdoor regelmatig samen. De visietekst over het omgaan met kansengroepen in vrije tijd wordt ondertekend door de verschillende bevoegde schepenen en zorgt ook zo voor een basis van structureel werken.

Versterken doelgroep

De welzijnsschakel is nog te weinig betrokken in het traject, maar ze worden op de hoogte gehouden. Er worden info-sessies gepland.

Conclusie traject vrije tijd 3 gemeentes

In 3 Meetjeslandse gemeenten is concreet toegewerkt naar oplossingen voor een toegankelijker vrijetijdsaanbod.

We bereikten resultaat op vlak van aanbod, het ontwikkelen van een netwerk en het versterken van doelgroeporganisaties. Vooral deze laatste twee bieden de grootste garantie dat mensen meer participeren aan het vrijetijdsaanbod.

Deze 3 gemeenten zijn een inspiratie om in andere plattelandsgemeenten aan de slag te gaan rond vrijetijdsparticipatie.

Zeven Concrete beleidsvoorstellen

2013-2018: zes jaar tijd voor zeven concrete beleidsvoorstellen Instrumenten voor een sterk sociaal beleid

We ronden deze publicatie af met zeven beleidsvoorstellen die zich baseren op het traject dat is doorlopen de voorbije vier jaar en die we graag meegeven aan de lokale politieke partijen, drukklaar voor het kiesprogramma voor de lokale verkiezingen van 14 oktober 2012 en voor het bestuursakkoord 2013-2018.

Zeven concrete voorstellen die de richting aangeven om te komen tot een toereikend minimuminkomen, een vrijetijdsaanbod voor maatschappelijk kwetsbare groepen en een preventief en toegankelijk gezondheidsbeleid. We ronden af met de engagementen die Samenlevingsopbouw Oost-Vlaanderen samen met diverse partners hierin wil nemen.

Een toereikend minimuminkomen: basis van een menswaardig bestaan

Een toereikend minimuminkomen is de bepalende factor voor een menswaardig bestaan. Een inkomen en de aanvullende steun moet mensen de mogelijkheid geven om zich professioneel en sociaal te kunnen activeren. Zolang het leefloon onder de armoedegrens ligt blijft aanvullende steun een noodzakelijke aanvulling.

1. De Meetjeslandse OCMW's stellen, invulling gevend aan hun wettelijke opdracht⁶, iedereen die op hun grondgebied verblijft in staat een leven te leiden dat beantwoordt aan de menselijke waardigheid. De budgetstandaard is een goed kader voor het bepalen van de hoogte van de aanvullende steun.⁷
2. De aanvullende steun van OCMW's mag niet afhankelijk zijn van het statuut dat mensen hebben of 'de categorie' waartoe ze behoren. Het mag niet beperkt worden tot de leefloongerechtigden. Dit moet worden uitgebreid naar al wie het met een beschikbaar inkomen, beneden de budgetstandaard, moet doen. Dan kunnen dus ook werklozen, gepensioneerden, mensen met een laag inkomen uit arbeid (zelfstandig of in dienstverband) zijn.
3. De Meetjeslandse OCMW's investeren in een aanbod van schuldpreventie, schuldbemiddeling en budgetbegeleiding en -beheer dat beantwoordt aan de lokale noden. Ook voor mensen die in schuldbemiddeling zitten, vormt de budgetstandaard een aangewezen instrument om bijvoorbeeld het leefgeld te bepalen.

⁶ Artikel 2 van de wet op de maatschappelijke integratie van 2002: "Elke persoon heeft recht op maatschappelijke integratie. Dit recht kan onder de voorwaarden bepaald in deze wet bestaan uit een tewerkstelling en/of een leefloon, die al dan niet gepaard gaan met een geïndividualiseerd project voor maatschappelijke integratie."

⁷ "Wat heeft een gezin minimaal nodig? Een budgetstandaard voor Vlaanderen." Bérénice Storms en Karel Van den Bosch, (zie <http://www.menswaardiginkomen.be/> met o.m. een samenvatting van het onderzoek op 20p.).

Een vrijetijdsaanbod voor maatschappelijk kwetsbare groepen

Deel kunnen nemen aan toegankelijk en betaalbaar vrijetijdsaanbod is een sociaal grondrecht. Alleen al om die reden mogen drempels hier niet bestaan. Tegelijkertijd verhoogt de deelname aan het vrijetijdsaanbod de mogelijkheden tot een volwaardige maatschappelijke integratie. Twee concrete en uitgeteste voorstellen die de Meetjeslandse lokale besturen kunnen realiseren.

4. Elk lokaal bestuur anticipeert op de Vlaamse vrijetijdspas. Waar mogelijk wordt aangesloten op in de regio reeds bestaande passen of laten de besturen zich inspireren door de Vlaamse vrijetijdspas. Om een voor de gebruiker zo eenvoudig en gebruiksvriendelijk systeem te bereiken, stemmen lokale besturen zowel intern (tussen diensten) als extern (tussen gemeenten) zoveel mogelijk af. Een vrijetijdspas mag geen uitsluiting van bepaalde groepen veroorzaken en moet voldoende keuzemogelijkheden bieden aan maatschappelijk kwetsbare groepen, zowel binnen als buiten de gemeentegrenzen. Bovendien moet de korting voldoende groot zijn voor de meest arme gezinnen.
5. Lokale besturen en de Vlaamse overheid investeren samen in participatiemedewerkers die kansengroepen actief toeleiden naar het lokale en regionale vrijetijdsaanbod. Ze werken samen met zowel de vrijetijdsaanbieders als maatschappelijk kwetsbare gezinnen een toegankelijk aanbod uit dat tegemoet komt aan hun noden en behoeften.

Een preventief en betaalbaar gezondheidsbeleid.

Ziek maakt arm en arm maakt ziek. Een preventief en een betaalbaar gezondheidsbeleid is een cruciale component voor een effectieve hulpverlening en een sterk lokaal sociaal beleid.

6. De Meetjeslandse OCMW's nemen daarom diverse initiatieven om de eerstelijnsgezondheidszorg toegankelijk te maken.
 - ✓ Ze stimuleren de toepassing van het derdebetalersysteem.
 - ✓ Ze streven er naar dat elke inwoner die recht heeft op een OMNIO-statuuat dit ook effectief toegekend krijgt.
 - ✓ Ze investeren in aangepaste gezondheidspreventie en –promotie, als een noodzakelijke vorm van eerstelijns welzijns- en gezondheidszorg.
 - ✓ Ze stimuleren samenwerking tussen eerstelijnsactoren.

Beleidsparticipatie

7. Maatschappelijk kwetsbare groepen, armoedeverenigingen, buurt- en opbouwwerkprojecten en sociale middenveldorganisaties worden tijdig en uitvoerig betrokken bij de planning, uitvoering en evaluatie van de strategische meerjarenplanning van lokale besturen.

Beleidsparticipatie biedt een duidelijke meerwaarde! Het leidt tot een beter en democratischer beleid, dat nauwer aansluit bij de noden en behoeften van maatschappelijk kwetsbare groepen. Bovendien werkt het participatieproces versterkend voor de deelnemers. De wervings- en dialoogmethodes zijn beschikbaar. Overheden en organisaties die kiezen voor beleidsparticipatie dienen hiervoor de nodige tijd en middelen vrij te maken.

Beleidsparticipatie is geen vrijblijvende keuze. Wil beleidsparticipatie succesvol zijn dan moet het ernstig genomen worden. Beleidsparticipatie moet gaan over thema's die groepen aanbelangen, het moet duidelijk zijn wat er met de inbreng gebeurt en het participatieproces moet bijdragen tot concrete oplossingen voor reële problemen. Beleidsparticipatie zit ook bij voorkeur ingebed in een lange termijnstrategie.

In Grondrechtenboom Meetjesland werkten we succesvol met een doelgroepenmatrix en gesystematiseerde bevragingen – en verwerkingsmethode. De meerwaarde van deze aanpak zit in een brede, laagdrempelige en productgerichte aanpak.

Het OCMW-decreet voorziet drie verplichtingen met betrekking tot inspraak en participatie: (1) de raad organiseert bij reglement een systeem van klachtenbehandeling en een ombudsfunctie, (2) de raad neemt initiatieven om de betrokkenheid en de inspraak van de burgers of van de doelgroepen te verhogen en (3) inwoners hebben het recht om voorstellen en vragen in te dienen. Deze verplichtingen zijn niet helemaal nieuw. Zo zijn OCMW's ook nu al betrokken bij de inspraak in het lokaal sociaal beleid. Bovendien maakt het kwaliteitsdecreet een klachtenprocedure in een RVT of dienstencentrum al langer verplicht. Toch kan het nieuwe decreet bijkomende impulsen geven aan inspraak en participatie in het OCMW.

Na Grondrechtenboom Meetjesland

Het project Grondrechtenboom Meetjesland is af, maar het werk uiteraard nog niet. Er dienen zich een aantal initiatieven aan waarbinnen maatschappelijk kwetsbare groepen, beleid en diverse welzijnspartners oplossingsgericht verder willen werken.

Gezondheid

In België kunnen huisartsen kiezen voor twee systemen. Ofwel stappen ze in het prestatie-systeem. Dit betekent dat ze per prestatie worden vergoed. Het grootste deel door de ziekteverzekering. Een klein deel door de patiënt zelf: het remgeld. Ofwel stappen ze in het forfaitaire systeem. In dat geval ontvangen ze per ingeschreven patiënt een maandelijkse vaste vergoeding en betaalt de patiënt bij een bezoek geen remgeld. De wijkgezondheidscentra hanteren het forfaitaire systeem om in de stedelijke context een werking uit te bouwen die een zeer toegankelijk aanbod van huisartsgeneeskunde aanbiedt in combinatie met een aanbod van ziektepreventie en gezondheidsbevordering.

De vraag stelt zich of een vergelijkbaar preventief en toegankelijk aanbod kan gerealiseerd worden in een meer landelijke context. Is het forfaitaire systeem toepasbaar in de landelijke context? Kan het systeem derde betalende een basis vormen of dient er een nieuw model te worden ontwikkeld?

Samenlevingsopbouw Oost-Vlaanderen wil verkennen en realiseren. Dat in samenwerking met lokale en bovenlokale welzijns- en gezondheidspartners en maatschappelijk kwetsbare groepen. Een traject dat we samen willen afleggen met partners in het Pajottenland omdat daar een gelijkaardig initiatief loopt.

Vrije Tijd

Open Doek en wijkcentrum De Kring starten een theaterproject in 4 Meetjeslandse gemeenten.

Het project wil de participatie van mensen in armoede in de regio Meetjesland aan theater in de vrijetijd bevorderen. Theater is bij uitstek een ensemblekunst, waarbij sociaal contact en groepsvorming zeer belangrijk zijn en in veel gevallen zelfs de voornaamste doelstellingen zijn. Onderzoek wijst uit dat ondanks het bijzonder groot aantal toneelgroepen en beoefenaars in Vlaanderen het amateurtheater voornamelijk toegang geeft aan mensen met enige opleiding (middelbaar onderwijs) en een hogere sociale status. De reguliere werking in het amateurtheater ontstaat vanuit een grote zelfwerkzaamheid aan de basis.

Inkomen

Op Federaal niveau blijven we samen met diverse partners waaronder de VVSG pleiten voor een leefloon dat boven de armoedegrens uitstijgt, tegelijkertijd willen we bekijken welke initiatieven er lokaal kunnen worden genomen die een reële impact hebben op de koopkracht van maatschappelijk kwetsbare groepen. Zo zien we veel potentieel in de toepassing van de budgetstandaard en in initiatieven die inspelen op betaalbare dienstverlening en voeding (zoals LETS, coöperaties, sociaal restaurant, zakboekje overleven met weinig geld ...)

De sector Samenlevingsopbouw werkt een traject uit rond het thema 'inkomen.' Van dit kader willen we gebruik maken om dit spoor te realiseren.

Proactieve dienstverlening

In Vlaanderen nemen 18 gemeenten deel aan het pilootproject Lokaal Proactief Kader. Daarbij zijn drie Meetjeslandse gemeenten Eeklo, Zelzate en Aalter betrokken. Doel is om via een tweejarig dialoogtraject te bekijken hoe proactief de lokale dienstverlening is en om lokaal verbeteracties voor te stellen en te realiseren, dit op het vlak van de kwaliteit van de dienstverlening, het netwerken, geïntegreerde basisvoorzieningen en beleidsparticipatie.

Vanuit de 18 pilootprojecten worden er beleidsaanbevelingen gedaan naar het lokaal en bovenlokaal beleidsniveau in functie van de realisatie van een meer proactieve dienstverlening.

We rekenen erop verschillende van deze beleidsvoorstellen terug te vinden in elk bestuursakkoord 2013-2018, zodat de Meetjeslandse maatschappelijk kwetsbare groepen kunnen rekenen op een kwaliteitsvol en toegankelijk aanbod van maatschappelijke dienstverlening.

Om dit te realiseren kan er ondermeer worden ingespeeld op de diverse projecten die voortbouwen op Grondrechtenboom Meetjesland.

